

“Als het goed gaat, dan gaat de rebound helemaal failliet”

De school als dorp, Jan Ruigrok vertelt in dit interview beeldend over Herstelgericht werken. Een methode die uit gaat van het dorp, de school. Het doel is om alle mensen, door de kans om fouten te herstellen, binnen het dorp te houden. Er zijn inmiddels een stuk of tien scholen die zich naar buiten toe profileren als herstelgerichte school. Wat houdt dat in en hoe beïnvloedt dat de rebound? Is rebound binnenkort nog wel nodig, als er niemand meer wordt uitgestoten?

Met zijn trainingsbureau Rigardus begeleidt en traint Jan Ruigrok jongeren en mensen die jongeren begeleiden. Daarnaast begeleidt hij scholen naar een herstelgerichte cultuur. In Amerika kwam hij in aanraking met herstelgericht werken via scholen, die met de methode werkten. Het idee is ontstaan vanuit de Maori-cultuur (oorspronkelijke bewoners van Nieuw-Zeeland). De Maori hadden een bijzondere vorm van rechtspraak, die er op was gebaseerd, dat als iemand zich misdragen had, hij de kans kreeg om de schade te herstellen, zodat hij deel kon blijven uitmaken van de gemeenschap. Want mensen zijn waardevolle krachten voor de gemeenschap, en als je iemand kwijtraakt, is dat niet alleen vervelend voor hem, maar ook voor die gemeenschap. Er werd eigenlijk gezegd: ‘Jij hebt iets verkeers gedaan en daarmee zet je jezelf een beetje aan de buitenkant van het dorp, maar als je wilt dan mag je je best doen en blijf je er een beetje bij.’

Bij de Maori werd op een gegeven moment de westerse rechtspraak overgenomen, wat leidde tot een enorme stijging van onder andere de jeugdcriminaliteit. Het ging duidelijk helemaal fout in die gemeenschap. In de jaren '80 nam de regering van Nieuw-Zeeland daarom een wet aan, waarin het oude systeem van de Maori weer terug kwam en wettelijk werd vastgelegd. Het kwam er op neer dat daders de kans moesten krijgen, in samenwerking met hun gezin, om hun plek terug te krijgen. Soms na straf, maar in elk geval een combinatie van rechtssystemen. Dat werkte daar zo goed, dat het ook op scholen werd ingevoerd, en langzaam maar zeker verbreidde het zich van Nieuw-Zeeland naar Amerika. In Amerika kwam Jan Ruigrok er dus mee in aanraking. “Ik zag het daar en was er heel enthousiast over. Met een aantal mensen heb ik de kans gekre-

gen om het te vertalen naar Nederlandse scholen. Dat doen we aan de hand van twee simpele modelletjes.”

“Het eerste is van leiderschap in hart en nieren, dat zegt dat als jij leraar bent of opvoeder, je keuzes maakt op twee lijnen. De ene

lijn is die van sturen, dat is beheersing en is taakgericht, en de andere is steunen en is mensgericht. En als je dat in voldoende mate doet, in hart en nieren, met zowel de kant van de liefde, als de kant van de stevigheid, dan zit je in het vakje ‘Met’. Ben je alleen maar sturend, dan ben je heel autoritair, streng en

ga je uit van macht. Als je alleen maar steunt en ondersteunt, dan ben je een ongelofelijke pamperaar, een soort softy, die alles goed vindt. Als het in een groep niet lekker loopt, dan zit je niet in het vakje 'Met'. Dan kun je kijken wat er mis is, moet je meer aandacht besteden aan de hart-, of aan de nierkant." Ruigrok en partners zijn vanuit dit model gestart, hebben er dingen aan toegevoegd en hebben het model van de pedagogische dansvloer gemaakt.

Enthousiast en vol trots vertelt Jan Ruigrok over dit model: "Wanneer je communiceert, heb je een beeld van jezelf en je hebt een beeld van de ander. Dat heet ook wel de OK

kunnen, moet je wat strenger zijn, maar je gedrag moet wel gericht zijn op de voordeur, op het groene gedrag. Dit noemen wij assertief, kwetsbaar en zorgzaam, dat zijn kwaliteiten. En je hebt rood gedrag, dat is gedrag waarmee je jezelf of de ander schade berokkent. En waarmee je richting achterdeur gaat."

"Assertief, kwetsbaar en zorgzaam zijn dus de kwaliteiten, die je als docent zou moeten hebben of ontwikkelen. Professionele kwaliteiten. Maar ook kwaliteiten die je bij leerlingen moet ontwikkelen. Want dan kun je samen naar die voordeur. De grote vraag hierbij is, hoe reageer je nou op een groene

concreet probleem moet hebben, om het serieus te nemen. Heel veel begeleiders zijn gericht op alles wat er nog niet goed is. Ik pleit voor kijken naar dingen die goed zijn. Ik ken een geval van een jongen die maar twee dagen in de week naar school kwam, en er waren veel problemen. De directeur van die school vroeg die jongen uiteindelijk: wat maakt nou dat jij twee dagen naar school komt. Toen kon die jongen zijn verhaal vertellen, dat hij voor zijn zieke moeder moest zorgen. Daarmee kwam het gesprek meteen in veel positievere vibe. Bij veel probleemjongeren, zit er thuis iets scheef. Die moeten bijvoorbeeld pa uit de kroeg halen en de zoi thuis op ruimen en zorgen voor broertjes en zusjes, en dan krijgen ze op school op hun kop omdat hun huiswerk niet af is. Maar als je dan naar die leerling kijkt met waardering voor wat hij allemaal doet, kun je werken naar het groene toe. Dan is het niet meer de leerling die geen huiswerk maakt, maar iemand die voor zijn broertjes en zusjes gezorgd heeft en daardoor de boel even niet aan kan."

Dan kun je kijken wat er mis is, moet je meer aandacht besteden aan de hart-, of aan de nierkant

corral, uit die film. Om zo'n corral (omsloten ruimte voor vee) zit een hek, en die corral heeft vier deuren. De houding van 'ik ben oké en jij bent niet oké' leidt tot agressie. Een leerling die heel sterk die houding heeft, zal waarschijnlijk door die achterdeur de school verlaten. Leraren die zo reageren, zullen zeggen: 'jij deugt niet, wegwezen.' Iemand die de houding heeft van 'jij bent niet oké en ik ben niet oké', zit aan de kant van de depressie. Het vakje 'ik ben niet oké en jij bent wel oké' noemen we de achterdeur van de wanhoop. Die mensen zijn heel erg afhankelijk van anderen om het goed te maken. En je hebt een voordeur. Dan is er de houding van 'wij zijn beiden oké'. Soms, wanneer mensen dingen doen die niet

manier op rood gedrag? Want aan leerlingen die in de rebound komen, ligt eigenlijk altijd rood gedrag ten grondslag. Zij zijn vaak via een achterdeur uit school geplaatst. Als ze dan bij de rebound komen, is daar de vraag om dat groene gedrag te ontwikkelen, zodat zij weer op een goede manier naar die school terug kunnen. De grote spanning daarbij is, dat wanneer je een heel erg rode school hebt, die leerlingen na de rebound wel weer terug komen in die rode school, en dat is heel erg lastig."

Nederland is traditioneel een land dat heel erg gericht is op zorg, de feminiene kant, het poldermodel, praten en samen er uit komen. "De valkuil daarvan is", meent Jan, "dat je een

Dolf van Veen zegt: "het kan niet zo zijn dat de jongere naar de rebound gaat en dat de school helemaal niet naar zichzelf en het eigen functioneren kijkt." Hoe denk jij daar over?

"Inderdaad, dat is absoluut waar. Dat is in feite ook mijn verhaal, ik kom heel veel op scholen, en vertel over dit model. Iedere school zit tussen een rode en een groene school in. Maar als jij een heel erg rode school bent en je zegt 'wij blijven dat zo doen', dan hou je dat gedruvel. Maar als je zegt: 'wij hebben zowel rood als groen gedrag, maar wij willen in de richting van dat groene gedrag, richting voordeur', dan gebeurt er ook daadwerkelijk iets, en het mooie is dat dat het voor die leraren ook veel leuker maakt. Maar ook veel

Als tandarts moet je kiezen kunnen boren, als je dat niet kan, dan moet je geen tandarts worden

spannender. Want als je in het groene zit, moet je ook met mensen in gesprek gaan, met elkaar in gesprek gaan."

Kan iedereen herstelgericht werken, in het groene werken?

"Ik vind dat gewoon pure professionaliteit. Als tandarts moet je kiezen kunnen boren, als je dat niet kan, dan moet je geen tandarts worden. Volgens mij behoren deze vaardigheden tot de basisvaardigheden die je moet beheersen als je voor de klas staat. En het model heet niet voor niks een dansvloer, want iedereen zit constant tussen het rood en het groen. En iedereen heeft wel een aantal momenten per dag waarop hij rood gedrag vertoont, maar het gaat er om dat je constant bezig bent naar dat groene toe. Het heeft er mee te maken of mensen het durven aan te gaan met hun leerlingen, of ze intimiteit aangaan met mensen. Als je in het groene zit, dan laat je ook zien wie je werkelijk bent. En dan ben je kwetsbaar. Als je daar bang voor bent, ga je al gauw de kant van het rood op. Maar als je echt intiem contact aangaat met mensen, leerlingen, dan geeft dat kans op de mooiste ontmoetingen, dat je er fantastische vrienden aan overhoudt en er geweldige dingen gebeuren. Natuurlijk kan het ook gebeuren dat als jij laat zien wie je bent, dat je daar enorm in beschadigd wordt. En dat kun je ook tegenkomen bij jongeren die in de rebound zitten, die hebben soms dingen meegemaakt in hun leven en ervaringen opgedaan met intimiteit, waardoor ze ontzettend beschadigd zijn. En waardoor ze een enorm dik pantser om zich heen hebben opgetrokken. Daar moet je op een goede manier mee weten om te gaan."

Hoe is dan de verhouding naar rebound? Zorgt het er voor dat er minder rebound nodig is?

Jan Ruigrok moet hartelijk lachen: "Ja, als het goed gaat, dan gaat de rebound helemaal failliet." Hij omschrijft de rebound meteen aan de hand van het voorbeeld van een dorp: "De school is het dorp, en tegen de leerlingen die naar de rebound gaan, is gezegd: jij hebt rood gedrag vertoond, wij kunnen met jou niet overweg. Dus wij zetten jou even buiten het dorp, wij parkeren jou en wij gaan kijken wat er moet gebeuren zodat jij kunt weer terug komen in het dorp. Maar herstelgericht werken is er juist heel erg op

gericht om mensen binnen dat dorp te houden. Dan zeg je tegen zo'n jongere, wat jij vandaag gedaan hebt, dat kan niet, dat is fout, maar wij willen je graag houden. En laten we eens kijken wat we kunnen doen om jou te houden, en wat jij kunt doen om de schade die jij hebt aangericht, te herstellen."

"Kijk, als het fout gaat, verwachten scholen met een rood systeem, dat in de rebound, die jongeren zo worden aangepakt dat ze weer passen in het rode systeem. Terwijl de reboundbegeleiders assertief gedrag bij die jongeren ontwikkelen, ze leren voor zichzelf opkomen. En als het weer mis loopt op die school, passen die jongeren toe wat ze in de

rebound hebben geleerd en dan worden ze er op die rode school weer uitgesodemierd."

Maar is het niet goed om leerlingen soms heel even uit de omgeving plaatsen, in de rebound, om ze tot rust te laten komen?

"Ja zeker. Natuurlijk. En daarmee kan de rebound ook een heel belangrijke en waardevolle aanvulling zijn. Met dat herstelrecht zeggen wij ook, dat doe je niet als mensen emotioneel zijn. Je gaat niet meteen na een knokpartij met die kaartjes met vragen zitten. Dat heeft afstand nodig om even tot rust te komen. Als die er weer is, dan van daaruit weer kijken wat er moet gebeuren om weer terug te komen. Jongeren die heel zware tikken hebben opgelopen in hun leven, die hebben soms wel een half jaar nodig om 'eventjes' tot rust te komen, om erkenning te krijgen. En dan zou daar in rust gewerkt kunnen worden aan een goede voorbereiding van die terugkeer. Rebound als samenwerking, als aanvulling."

Advertentie

Na je bachelor natuurlijk ook je master!

Hbo-master **Special Educational Needs (SEN)**

De basis voor jouw carrière binnen de functiemix!

Prospectus aanvragen? Mail naar oso@fontys.nl of bel naar 0877 877 133.

Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg www.fontys.nl/oso